

Cuprins

<i>Introducere</i>	9
Despre <i>Fortăreața albă</i>	201

Am scris mai întâi câteva pagini în care povesteam frumoasele zile petrecute pe moșia noastră de la Empoli, alături de frații mei, de mama și de bunica dinspre mamă. Nu îmi este prea limpede de ce am ales să scriu despre acest subiect, ca să aflu de ce eram cine eram; poate din pricina dorului după acele minunate zile pierdute; mai mult, după vorbele de prisos pe care le rostisem la mânie, Hogeia mă silise atât de amarnic să trec la treabă, încât mă vedeam nevoit să plăsmuiesc și să aștern pe hârtie niște întâmplări care să sune convingător pentru cel care urma să le citească, străduindu-mă să-l fac să îndrăgească amănuntele, la fel ca și acum. La început însă, Hogeia nu i-au plăcut scrierile mele: erau, chipurile, împrejurări asupra cărora putea cugeta și despre care putea scrie oricine, credea că tocmai asta se petrecea când te uitai, gânditor, în oglindă, ca să nu mai vorbim de faptul că nu așa arăta îndrăzneala despre care zisesem că îi lipsea lui. Mi-a spus același lucru și citind despre namila de urs care îmi ieșise în cale în timpul unei vânători la care mă dusesem cu tata și fratele meu și cu care mi se încrucișaseră privirile, pentru ca apoi să ne măsurăm îndelung, precum și despre simțămintele pe care le încercasem față de dragul nostru vizitiu, care fusese călcat de cai chiar sub ochii noștri, săvârșindu-se apoi în așternutul lui: toți puteau să scrie așa ceva!

I-am răspuns că asta era tot ceea ce făceau oamenii „acolo”, că primele vorbe, pe care le rostisem la supărare, fuseseră prea din cale afară și că nu trebuia să

se aștepte la mai mult de la mine. Dar nu mă asculta; temându-mă să nu fiu zăvorât la mine în odaie, am continuat să-mi aștern plâsmuirile pe hârtie. Astfel, în răstimp de două luni, am adunat laolaltă, cu desfătare și durere, o grămadă de amintiri de soiul acesta – mărunte, dar plăcute – și le-am cercetat în amănunțime. Mi-am închipuit și am re trăit tot ceea ce trăisem pesemne, bun sau rău, până să cad rob; în cele din urmă, mi-am dat seama că era o îndeletnicire care îmi stârnea bucurie. Acum, Hogeia nu mai trebuia să mă forțeze să scriu; de fiecare dată când spunea că nu asta voia de la mine, treceam la altă amintire, la altă istorisire, pe care plănuisem încă dinainte să o aștern pe hârtie.

După ceva vreme, văzând că și Hogeia îi plăcea să citească ceea ce scriam, am început să pândesc momentul prielnic pentru a-l ademini și pe el în această îndeletnicire. Spre a-l pregăti, i-am vorbit despre câteva încercări prin care trecusem în copilărie: despre spaima unei nopți albe, care nu se mai sfârșea, despre sentimentul de apropiere pe care îl nutream față de un prieten din tinerețe, alături de care îmi formasem deprinderea de a gândi amândoi același lucru în același timp, despre moartea lui și despre teama mea de a nu fi socotit mort și de a nu fi îngropat de viu odată cu el. Știam că avea să-i placă! La scurtă vreme, am îndrăznit să-i povestesc despre unul dintre visele mele: trupul mi se desprindea de mine, cădea la învoială cu un seamăn de-al meu al cărui chip nu se zărea în beznă și amândoi se uneau împotriva mea. Hogeia mi-a spus, la rândul lui, că auzise din nou în ultimele zile, mai pătrunzător decât înainte, refrenul acela caraghios. Văzând că era impresionat de vis, așa cum îmi dorisem, i-am spus stăruitor că trebuia să încerce și el să scrie. Așa ar fi scăpat de așteptarea care nu se mai sfârșea și ar fi descoperit, totodată, adevăratul hotar care îl despărțea de nerozii lui. Îl mai

chemau din vreme în vreme la Serai, dar nu se petre-
cuse nici o schimbare dătătoare de speranță. La început
a făcut oarecari mofturi, dar când am stăruit mi-a spus,
curios și sfios, că avea să încerce. Ba chiar a făcut o glumă,
temându-se să nu pară vrednic de luat în răs: oare așa
cum scriam împreună aveam să ne privim și în oglindă?

Când vorbea despre „a scrie împreună” nu-i trecea
prin minte că avea să-și dorească să stea la aceeași masă
cu mine. Când a început să scrie, socoteam că aveam să
mă întorc la trândava libertate a robului leneș; după câte
se pare, m-am înșelat. A spus că trebuia să ne așezăm
la cele două capete ale mesei și să scriem stând față în
față: numai așa puteau lucra cum se cuvine mințile noas-
tre care, confruntate cu asemenea subiecte primejdioase,
ar fi preferat să lânzezească, numai astfel ne puteam oferi
unul altuia simțământul muncii și al rânduiei. Dar știam
că toate acestea nu erau decât niște șiretlicuri: îi era teamă
să rămână singur, să se simtă singur când cugeta. Am
priceput asta și după faptul că, atunci când s-a trezit cu
foaia albă de hârtie în față, a început să mormăie în barbă,
astfel încât să-l aud eu: aștepta să încuviințez eu mai
întâi ceea ce voia să scrie. După ce a mâzgălit câteva
rânduri, a început să-mi arate ceea ce plămădise, cu o
lipsă de trufie și o neliniște care te duceau cu gândul la
un soi de supunere copilărească: oare lucrurile acelea
erau demne de a fi așternute pe hârtie? Desigur că încu-
viințam.

Astfel, în răstimp de două luni, am aflat despre viața
lui cât nu izbutisem să aflu în unsprezece ani. Locuise
cu familia lui la Edirne, unde aveam să ne ducem, peste
ani, cu Padișahul. Tătâne-său se săvârșise din viață foarte
de timpuriu și ba își amintea, ba nu își amintea de chi-
pul lui. Maică-sa era o femeie destoinică. Se mai mări-
tase o dată după aceea. De la primul bărbat avea doi
copii, o fată și un băiat. De la cel de-al doilea, patru

băieți. Bărbatul din urmă era plăpumar. Desigur că Hogeaua fusese cel mai împătimit de carte dintre frați. Am aflat, de asemenea, că fusese cel mai deștept, cel mai iscusit, cel mai muncitor și cel mai voinic dintre ei; tot el fusese și cel mai cinstit. Afară de soră, vorbea cu silă despre frații săi, dar nu era foarte sigur că lucrurile acelea merituau să fie așternute în scris. L-am încurajat să continue, poate și pentru că simțeam, încă de pe atunci, că aveam să-mi însușesc mai apoi felul lui de a fi și povestea vieții lui. În limbajul pe care îl folosea și în purtările lui era un nu-știu-ce care îmi plăcea și pe care doream să îl aflu. Trebuie să iubești viața pe care ți-ai ales-o, până într-atât încât să te porți, mai apoi, ca și cum ar fi propria ta viață; iar eu chiar o iubesc. Gândeam, desigur, că toți frații lui erau niște nerozi; nu-l căutau decât ca să-i ceară bani; el se dăruise însă studiului. Fusese primit la școala coranică de pe lângă Moscheea Selimiye¹, dar, când să o sfârșească, căzuse pradă unei cleveteli. Nu a mai revenit la această pricină, după cum nu a vorbit deloc despre femei. La început a scris că, odată, fusese pe cale să se însoare, dar mai apoi a rupt mânios ceea ce scrisese. În noaptea aceea se cernea o ploaie urâcioasă. Era prima dintre acele nopți înspăimântătoare pe care aveam să le trăiesc în mai multe rânduri, mai târziu. M-a copleșit cu ocări și, după ce a spus că nimic din ceea ce așternuse pe hârtie nu era adevărat, s-a chinuit să rescrie tot; cum îmi ceruse să stau, la rândul meu, în fața lui și să scriu, am petrecut două zile fără să pun geană pe geană.

1. Moscheea ridicată la Edirne în perioada 1568-1574 de către celebrul Mimar Sinan, la comanda sultanului Selim al II-lea (1566-1574). Constituia, inițial, partea centrală a unui complex arhitectonic (tr. *külliyeye*), care mai cuprindea o școală coranică (tr. *medrese*), o școală de băieți, o *muvakkithane* și o „bolniță” (tr. *dar-üş-şifa*) – în termenii actuali, spital.

Nu se mai uita de-acum la ceea ce scriam eu; stăteam la celălalt capăt al mesei și îl urmăream cu coada ochiului în vreme ce rescria aceleași lucruri, fără să-mi mai siluiesc puterea plăsmuirii.

După câteva zile a prins să scrie, dimineață de dimineață, pe hârtiile acelea scumpe și albe aduse din Orient, „De ce sunt cine sunt?”; îi era însă cu neputință să aștearnă altceva sub acest titlu, dincolo de faptul că se întreba de ce erau ceilalți atât de mișei și de proști. Am aflat totuși că după moartea mamei lui fusese nedreptățit, că, folosindu-se de banii cu care se alesese, venise la Istanbul, că se aciuase la un moment dat într-un lăcaș de derviși, dar că, văzând cât de mârșavi și de mincinoși erau cei de acolo, îi lăsase în plata Domnului. Am vrut să-l fac să-mi povestească mai pe larg pățania cu lăcașul de derviși: mă gândeam că faptul de a fi scăpat de cei oploșiți acolo, de a se fi putut descătușa de ei fusese, pentru el, o adevărată izbândă. Când i-am spus asta, s-a mâniat și mi-a spus că îl îngrijora faptul că m-aș fi putut folosi, într-o bună zi, de amănuntele murdare pentru a-i face rău; la drept vorbind, ceea ce aflasem până atunci era chiar prea mult, iar faptul că îmi doream să deslușesc asemenea amănunte – a folosit aici unul dintre cuvintele acelea cu trimiteri trupești care erau socotite nedelicate – îi deștepta bănuieli. Apoi a povestit îndelung despre sora lui, Semra, despre bunătatea ei și despre răutatea bărbatului ei; mi-a vorbit despre tristețea pe care o încerca pentru că nu o mai văzuse de ani de zile, dar cum mă arătam interesat de acest subiect, a intrat la idei și a trecut la altceva. Tocmai îmi istorisea cum, după ce își dăduse ultimii bani pe cărți, nu făcuse altceva decât să citească vreme îndelungată, cum, mai apoi, găsisse pe ici, pe colo, mici slujbe de conțopist, numai că oamenii cu care avea de-a face erau niște neobrăzați, când și-a amintit de Sadık Pașa, a cărui moarte ne fusese vestită cu puțin timp în

urmă de la Erzurum. Pe vremea aceea îl cunoscuse pe Sadık Paşa, căruia îi atrăsese îndată luarea-aminte prin setea lui de cunoaştere; el îi aflase rostul acela de dascăl la şcoala de băieţi, dar, de fapt, era un nerod.

La sfârşitul acelei luni de trudă a fost cuprins, într-o noapte, de părere de rău şi a rupt tot ceea ce scrisese. Din pricina aceasta nu mă tem deloc să mă las purtat de amănunte care îmi sunt dragi în vreme ce refac acum, din amintire, ceea ce înşirase el – şi, astfel, propriul meu trecut –, punând temei pe forţa plăsmuirii mele. Însufleţit de un ultim elan, a mâzgălit câte ceva despre cei pe care îi categorisea prin titlul „Nerozi pe care i-am cunoscut îndeaproape“, dar apoi iar s-a înfuriat: paginile acelea scrise nu-l duseseră nicăieri. Nu aflase nimic nou; nici acum nu ştia de ce era „eu“. Îl trăsesem pe sfoară şi îl îmboldisem să se gândească iar, zadarnic, la toate acele împrejurări de care nu mai voia să-şi amintească. Avea să mă pedepsească!

Nu ştiu de ce era urmărit, în zilele acelea, de cuvântul „pedeapsă“, care mă ducea cu gândul la primele zile petrecute alături de el. Uneori îmi trecea prin minte că eu îl încurajasem să meargă pe calea aceea, pentru că nu eram decât un laş preaplecat, care nu ieşea din vorba altora. Cu toate acestea, când a pomenit pentru prima oară de pedeapsă, am hotărât să mă pun pe picioarele dindărăt. Când Hogeï i s-a urât de-a binelea să-şi mai amintească de ceva, a pornit să umble prin casă încolo şi înapoi. După aceea a venit iar la mine şi mi-a spus că trebuia să aşternem pe hârtie ceea ce era adevărata gândire: omul putea să pătrundă în propria gândire, să o privească şi să îi contemple miezul, întocmai aşa cum îşi contempla înfăţişarea când se privea în oglindă.

Ideea strălucită pe care o sugera această comparaţie a trezit emoţie şi în mine. Ne-am aşezat îndată la cele două capete ale mesei. De data aceasta, am scris şi eu

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată
de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Orhan Pamuk, *Beyaz Kale*
Copyright © 1979, Can Yayınları Ltd.
All rights reserved

© 2012 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Colaj de Laurențiu Midvichi
Foto autor: © Spencer Platt/Guliver/Getty Images

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

PAMUK, ORHAN

Fortăreața albă / Orhan Pamuk; trad. din lb. turcă și note de Luminița
Munteanu. – Ed. a 3-a. – Iași : Polirom, 2012

ISBN 978-973-46-2890-2

I. Munteanu, Luminița (trad.)

821.512.161-31=135.1

Printed in ROMANIA

ORHAN PAMUK

Fortăreața albă

Traducere din limba turcă și note
de Luminița Munteanu

POLIROM
2012